

Knudsen og ved opløsningen af Brückers ægteskab med Jacob Marstrands søster. Den repræsenterede »venstregrundtvigianismen« og bar dens kirkelige, kulturelle, politiske og kirkepolitiske anskuelser overfor en anden kreds, også udgået af studentervenskaber, samlet om J. H. Monrad, og repræsenterende »højre«-synspunkter på alle felter. Den yngre grundtvigianismes historie er stort set samlet om brydningerne mellem disse to kredse i firserne og halvfemserne.

Alt dette hører man nu ikke meget om hos Marstrand; det er et hæderligt, men tørt arbejde, han har efterladt sig, systematisk opbygget, men lovlige meget et skema, der ikke er fyldt ud. »Bandens« medlemmer gennemgås biografisk, og hovedinteressen samler sig om Brücker, Rønning og Borup, navnlig den sidste, og det er i sin orden, men sammenspillet mellem kredsens medlemmer, som viser sig så klart i deres færd udadtil, er ikke kommet til sin ret, det bliver væsentligt ved det biografiske. Det, Marstrand giver, er godt, men *bogen* om denne kreds er det ganske afgjort ikke — den mangler iøvrigt på god grundtvigsk vis enhver dokumentation — der er grund til at tro, at vi inden længe får den rigtige bog om den yngre grundtvigianisme, og da vil man se det marstrandske skelet klædt i levende kød og blod.

P. G. Lindhardt.

Kai Edvard Larsen: Nordborg Sparekasse: 1863—1953. 71 s. (1953).

Almindeligvis fejrer pengeinstitutioner deres runde jubilæer med at udsende festskrifter. Nordborg Sparekasse har imidlertid haft hastværk; den har fejret 90-årsdagen og har haft gode grunde dertil. Ledelsen har nemlig ikke turdet vente til 100-årsdagen, fordi megen viden om sparekassens virksomhed, gemt i nulevendes hukommelse, da let kunne være gået tabt.

Nordborg Sparekasse er stiftet på danske embedsmænds tilskyndelse lige før 1864; dens særstilling fik den i perioden 1864 til 1920 derved, at sparekassens bestyrelse efterhånden kom til at virke som en art national generalstab for Als Nørreherred. Særlig omkring 1900 var sparekassen udsat for alvorlige angreb fra de tyske myndigheders side; men her som så ofte hentede embedsmændene sig i det lange løb nederlag i kampen mod de selvbevidste og selvstændige danske nordslesvigere. En del af minderne om disse kampe er bevaret i det foreliggende festskrift, der tillige har sin værdi ved de små portrætter, der tegnes af sparekassens ledende mænd gennem årene.

Ved siden af disse afsnit blegner skildringen af tiden efter 1920.

Troels Fink.

Tove Clemmensen (red.): Danske hjem ved århundredskiftet. IV. 186 s. (Hirschsprung, 1953).

Under redaktion af museumsinspektør Tove Clemmensen er nu udsendt fjerde samling af den i mange retninger udmærkede serie om danske hjem ved århundredskiftet, skildret i erindringsform af mænd og kvinder fra forskellige sociale lag. Denne samlings bidrag spænder også over et vidt register: købmandshjemmet i provinsen (forfatteren Peter Freuchen), herregårdshjemmet (forfatterinden Inge Hofman-Bang), den københavnske forretningsmands hjem (redaktør Kai Flor), museumsmandens (overlæge Sven Müller, om Sophus Müllers), postbudets (skattedirektør Anton Christophersen) og embedsmandens

(bibliotekar Carl Dumreicher), det færøske bygdehjem (professor Christian Matras), ingeniørens (komponisten Knudåge Riisager), gårdmandens (maleren William Scharff) og politikerens (Ellen Hørup) hjem. Det kan naturligvis ikke undgås, at bidragene i en sådan samling — også set fra en historikers synspunkt — bliver af højst forskellig værdi. Betragtet ud fra det, der må være seriens hovedformål, at give et indtryk af livets gang i hjemmet og dets udseende, da skiller den ene halvdel sig klart fra den anden halvdel. I Peter Freuchens afsnit ser vi tydeligt for os familieliv og dagens gang med skildringer af indkøb, måltider, hygiejniske forhold o. m. a., der næsten lader os træde ind i hjemmet. Hos redaktør Flor er særlig omtalen af udstyret for tjenstfuld foruden nogle udmærkede personskildringer, som i denne forbindelse må træde i anden række. Skattedirektør Christophersens bidrag med billeder af livet i det lille tjenestemandshjem er overordentlig vellykket, det samme gælder William Scharffs indgående omtale af det nordsjællandske gårdmandshjem. Fremmedartet er professor Matras barndomshjem på Færøerne, men også han har forstået at lægge vægt på hjemmets udseende og livet i det. De andre bidrag turde også være underholdende, men ikke af så almen interesse, fordi forfatterne mest har lagt vægt på personskildringer af forældrene. Bogen hører imidlertid til de gode blandt de bøger, der bringer historien til et publikum, som ellers ikke lærer den at kende, og måske kan den stimulere til yderligere historisk læsning.

Vagn Dybdahl.

Anders Vigen: En bogtrykkerslægt II. Poul Hertz. (Hertz, Bogtrykkergården, 1953). 123 s.

I 1928 udsendte bogtrykker Poul Hertz under titlen »En bogtrykkerslægt« en bog om farfaderen Sylvester og faderen Vilhelm Hertz, henholdsvis 1. og 2. redaktør og udgiver af Vejle Amts Avis. I 125-året for grundlæggelsen har den del af det gamle firma, der som bogtrykkeri i 1905 udskilte sig og flyttede til København, udgivet en lille bog om Poul Hertz selv, der var tredje generation.

Anders Vigen har fået et godt billede frem af et tilsyneladende ret sparsomt kildemateriale. Poul Hertz blev født i 1870, først er skoleårene i Vejle og Sorø emnet, og efter en kort omtale af læretiden i Odense følger et afsnit om årene som redaktør og bladudgiver med småtræk af det politiske liv i byen og af Poul Hertz' moderne journalistik. Efter flytningen til København er det især Hertz' betydning for bogtrykkerfaget, som optager skildringen, her kunne der dog sikkert have været sagt noget mere om hans kamp mod fagets prisaftaler; hans indsats for dansk ugepresse med bladet »Verden og vi« vurderes med rette højt.

Vagn Dybdahl.

Vilh. la Cour: Livet begynder. (Haase, 1953).

Vilhelm la Cour har et omstridt navn. Lige meget hvad han giver fra sig, forstår han at charmere og irritere sin læser. Hans store fortrin og hans ikke få fejl hænger i en mærkværdig grad udenpå manden, lige ud til stilens mindste enkeltheder er han helt sig selv. Nu fyldte han 70 til jul; det er højst forbausende, at også den mand går hen og bliver gammel, for når han skriver erindringer, mærker man intet til alderen; han er, som han altid har været: stolt og selvbevidst, uforsonlig og ubarmhjertig, ydmyg og taknemlig. Rundet